

KUZEY IRAK ÇALIŞMA ZİYARETİ RAPORU

HÜSEYİN AKDOĞAN

HİKMET DENİZ

MART 2013

İçindekiler

1. Amaç	4
2. Irak Genel Görünüm	4
3. Kuzey Irak Bölgesi	6
4. Dış Ticaret.....	8
5. Çalışma Ziyaretleri.....	12
6. Genel Değerlendirme	14
EK 1: Irak Yatırım Kanunu ve İthalat Vergisi	16
EK 2: Irak'ta Faaliyet Gösterecek Firmalar için Faydalı Bilgiler	18
Kaynakça.....	21

Tablolar Listesi

Tablo 1: Irak Genel Göstergeler	4
Tablo 2: Kuzey Irak Bölgesi Genel Göstergeler	6
Tablo 3: İl Nüfusları	6
Tablo 4: Diyarbakır İle Olan Mesafeler	7
Tablo 5: 2011 Yılında Irak'ın En Fazla İthalat Ettiği 10 Ürün.....	8
Tablo 5: 2008-2012 Yılları Türkiye-Irak Dış Ticareti	10
Tablo 6: Türkiye'nin 2012 Yılı Irak İhracatının Sektörel Dağılımı	10
Tablo 7: 2008-2012 Yılları Diyarbakır İhracatı	11

KUZEY IRAK ÇALIŞMA ZİYARETİ RAPORU

1. Amaç

Diyarbakır'da Ortadoğu İnşaat Fuarı başta olmak üzere önümüzdeki dönemde düzenlenecek olan fuarlara Irak'tan katılımı artırmak, Kuzey Irak'taki kurumlar ile iletişime geçilerek Diyarbakır ile olan ticari ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunmak ve Bölgedeki son gelişmeleri ve fırsatları yerinde görmek amacıyla 03-06 Mart 2013 tarihleri arasında Irak'ın Duhok ve Erbil kentlerine bir çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Programa TÜYAP Diyarbakır Bölge Müdürlüğünden Velat Ektirici, Ajansımızdan Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü Hüseyin Akdoğan ve Uzman Hikmet Deniz katılım göstermiştir.

2. Irak Genel Görünüm

Tablo 1: Irak Genel Göstergeler

Resmi Adı	Irak Cumhuriyeti
Başkent	Bağdat
Yönetim Şekli	Parlamentar Demokrasi
Yüzölçümü	435.052 km ²
Nüfusu (2012 yılı tahmini)	33,3 Milyon
Resmi Dil	Arapça, Kürtçe
Etnik Yapısı	% 75-80 Arap, % 15-20 Kürt, % 5 Türkmen ve diğerleri
Dini Yapısı	% 97 Müslüman (% 60-65 Şii, % 32-37 Sünni), % 3 Hıristiyan ve diğerleri
Para Birimi	Yeni Irak Dinarı (1000 Irak Dinarı=1,55 TL=0,86 Dolar)
GSYİH (2012)*	157 milyar Dolar
Kişi Başına GSYİH (2012)*	4.937 Dolar
İhracat (2012)*	93,8 milyar Dolar
İthalat (2012)*	56,9 milyar Dolar
Yıllık Enflasyon (2012)*	% 6,2
Büyüme Oranı	% 9,5
Petrol Rezervi	143 milyar varil
Petrol Üretimi	3 milyar varil/gün

Kaynak: EB, 2013; COSIT, 2013; BBTM, 2013.

*Economic Intelligence Unit (EIU) Tahmini.

Dünya tarihinde önemli bir yeri olan Irak, 2003 yılında önceki rejimin yıkılmasından sonra yeni bir siyasi ve ekonomik yapılanma sürecine girmiştir. Dünya petrol rezervleri açısından dünyanın dördüncü ülkesi olan Irak'ta artan petrol ihracatı ile ülke ekonomisi hızla gelişmektedir. 2006 yılında 56 milyar dolar olan GSYİH, 2012 yılında 157 milyar dolara yükselmiştir (EB, 2013).

Bir Ortadoğu (Ön Asya) ülkesi olan Irak, kuzeyden Türkiye, doğudan İran, güneydoğudan Basra Körfezi ve Kuveyt, güneyden Suudi Arabistan, batıdan da Ürdün ve Suriye ile çevrilidir. Türkiye ile 352 km, İran ile 1.458 km, Ürdün ile 181 km, Kuveyt ile 240 km, Suudi Arabistan ile 814 km ve Suriye ile 605 km sınıra sahiptir.

20 Mart 2003'te başlayan ABD askeri müdahalesi ile başlayan süreçte Saddam Hüseyin yönetimi sona ermiştir. 22 Mayıs 2003'te Irak'a uygulanan ambargo kaldırılmış, Irak'ta BM gözetiminde ve ABD öncülüğünde yeni bir yönetim kurulmuştur. 15 Ekim 2005 tarihinde Irak'ta anayasa taslağına ilişkin halk oylaması yapılmış, Irak'taki siyasi sürecin son aşamasını oluşturan genel seçimler de 15 Aralık 2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir. İdari olarak 18 eyaleti bulunan ülkenin en kalabalık üç eyaleti sırasıyla Bağdat, Basra ve Musul'dur. (EB, 2013)

Irak İstatistik Kurumunun tahminlerine göre 2012 yılında Irak'ın nüfusu 33,3 milyon'dur. Savaşlar nedeniyle son 20-30 yılda 4 milyondan fazla Iraklı diğer ülkelere göç etmiştir.

Petrol, Irak ekonomisinin dayandığı temel sektördür. Ham petrol ihracatı milli gelirin % 60'ını, kamu gelirlerinin ise yaklaşık % 90'ını oluşturmaktadır. Irak, dünyanın en düşük petrol ve gaz üretimi maliyetine sahip ülkelerinden birisidir. Ülkedeki petrol, göreceli olarak sığ kuyulardan çekilebilen çok büyük sahalarda bulunmaktadır. OPEC üyesi olan Irak'ın (tespit edilmiş) petrol rezervi 143 milyar varildir (Petrol Bakanlığına göre rezervin 204 milyar varil olma ihtimali vardır). Irak, rezervi itibariyle, Venezuela, S. Arabistan ve İran'ın ardından, dünyanın dördüncü büyük petrol ülkesidir. Irak'ın en önemli ihracat (% 99) kalemi petroldür (EB, 2013).

3. Kuzey Irak Bölgesi

Tablo 2: Kuzey Irak Bölgesi Genel Göstergeler

Resmi Adı	Kürdistan Bölgesel Yönetimi
Başkent	Erbil
Yüzölçümü	38.650 km ²
Nüfusu (2011)	4,6 milyon
Resmi Dil	Kürtçe ve Arapça
Etnik Yapısı	Kürt, Türkmen, Arap ve diğerleri
Dini Yapısı	Müslüman, Hristiyan, Yezidi ve diğerleri
İller	Erbil, Duhok, Süleymaniye

Kaynak: COSIT, 2013; KRG, 2013.

Kuzey Irak Bölgesi, ülkenin kuzeyinde yer alan Erbil, Duhok ve Süleymaniye illerini kapsayan özerk bir bölgedir. Kuzey Irak Bölgesi, batıda Suriye, doğuda İran, kuzeyde Türkiye ile çevrilidir. Kürdistan Bölgesel Yönetiminin seçimle işbaşına gelen parlamentosu, cumhurbaşkanı ve başbakanı bulunmaktadır. Başkenti Erbil olup Süleymaniye ve Duhok diğer iki ilidir. Irak İstatistik Kurumunun 2011 yılı resmi rakamlarına göre Bölgenin nüfusu 4,6 milyondur. Bölge şuanki konumuyla cazibe merkezi olması nedeniyle çeşitli ülkelerden göç almakta ve nüfusu hızla artmaktadır.

Tablo 3: İl Nüfusları, 2011

İl	Şehir Nüfusu	Toplam Nüfus (Şehir+Kırsal)
Erbil	1.341.127	1.612.692
Süleymaniye	1.595.528	1.878.764
Duhok	827.986	1.128.745
Toplam	3.764.641	4.620.201

Kaynak: COSIT, 2013.

Kuzey Irak Bölgesi, ülkenin diğer bölgelerine göre çok daha hızlı gelişim göstermektedir. Kuzey Irak Bölgesi, güvenli şehirleri ile ülkenin diğer bölgelerinde yaşanan güvenlik sorunları karşısında güçlü ekonomik bir merkez konumuna gelmiştir. Birçok yerel ve uluslararası firma merkez üslerini bu bölgede açarak, Irak genelini buradan koordine etmektedirler. Sahip olduğu özerk yapısı ile uluslararası siyasi ve ticari ilişkileri gittikçe gelişmektedir. Ayrıca ücretsiz arazi tahsisi ve faizsiz kredi gibi çeşitli teşvik mekanizmaları ile yatırımcılara avantajlı yatırım ortamı sunarak doğrudan yabancı yatırım çekmektedir.

Türkiye, son yıllarda Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile olumlu ilişkiler geliştirmiştir. Erbil Konsoloslugu 2010 yılında açılmıştır. Olumlu ilişkiler iki ülke arasındaki ticarete de yansımıştır. Erbil'de son 3 yılda, 5 Türk Bankası (Ziraat Bankası, Vakıfbank, İş Bankası, Albaraka Türk, Bankasya) faaliyete başlamıştır.

Bölgede kayıtlı 1.500'ü aşkın Türk faaliyet göstermektedir. Ülkenin birçok noktasında gıdadan, tekstile, mobilyadan, beyaz eşyaya birçok Türk markası ile karşılaşmak mümkündür. Diğer komşu ülke ürünlerine ve Uzakdoğu menşeli ürünlere göre Türk ürünlerinin kaliteli olduğu imajı Bölgede oluşmuştur.

Yapılan çeşitli görüşmelerde, özellikle Gaziantep ilinden üretim yapan bazı gıda firmalarının (Altunsa ve Zer markaları) çok önemli satış rakamlarını yakaladığı ifade edilmiştir.

Bölgede yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında konut, ticari alan ve altyapı inşaat çalışmaları yoğun olarak devam etmektedir. Diyarbakır'dan bazı inşaat firmaları da bölgede yoğun olarak faaliyet göstermektedir. Irak'ta nitelikli eleman sorunu olduğu için Diyarbakır ve çevre illerden gelen inşaat ustaları buradaki inşaatlarda çalışmaktadır.

Bölgede Erbil ve Süleymaniye kentlerinde olmak üzere iki adet uluslararası havalimanı mevcuttur. Karayolu ile Habur Sınır Kapısından geçilebilmektedir. Irak tarafında İbrahim Halil Gümrük Kapısı bulunmaktadır. Habur Sınır Kapısına 15 km mesafe ile en yakın yerleşme Silopi'dir. Silopi ile Duhok iline bağlı 95.000 nüfuslu Zaho yerleşimi arasındaki mesafe sadece 28 km'dir. Diyarbakır'da Habur Sınır Kapısına mesafe ise sadece 295 km'dir.

Tablo 4: Diyarbakır ile Olan Mesafeler

Diyarbakır-Habur Sınır Kapısı	295 km
Diyarbakır-Duhok	362 km
Diyarbakır-Erbil	529 km
Diyarbakır-Süleymaniye	720 km

Kuzey Irak Bölgesine geçebilmek için Halil İbrahim Gümrük Kapısından Türk vatandaşlarına 10 günlük giriş izni verilmektedir. 10 günden daha uzun kalacak vatandaşların Valilik ve İkame Müdürlüğünden uzatma almaları gerekmektedir. Fakat bu vize sadece Kürdistan Bölgesel Yönetiminin kontrolünde olan Duhok, Erbil ve Süleymaniye için geçerlidir. Bu illerin dışına çıkacak vatandaşların gelmeden önce vize almaları gerekmektedir.

Bölgede 11 devlet üniversitesi ve aralarında Türk Üniversitesinin (Erbil Işık Üniversitesi) olduğu çok sayıda özel üniversite bulunmaktadır.

4. Dış Ticaret

4.1. Irak Dış Ticareti

Irak dış ticaret hacmi yıllar itibariyle sürekli artmaktadır. 2011 yılında Irak'ın yaptığı ithalat 28 milyar Doları aşmıştır.

Tablo 5: 2011 Yılında Irak'ın En Fazla İthalat Ettiği 10 Ürün

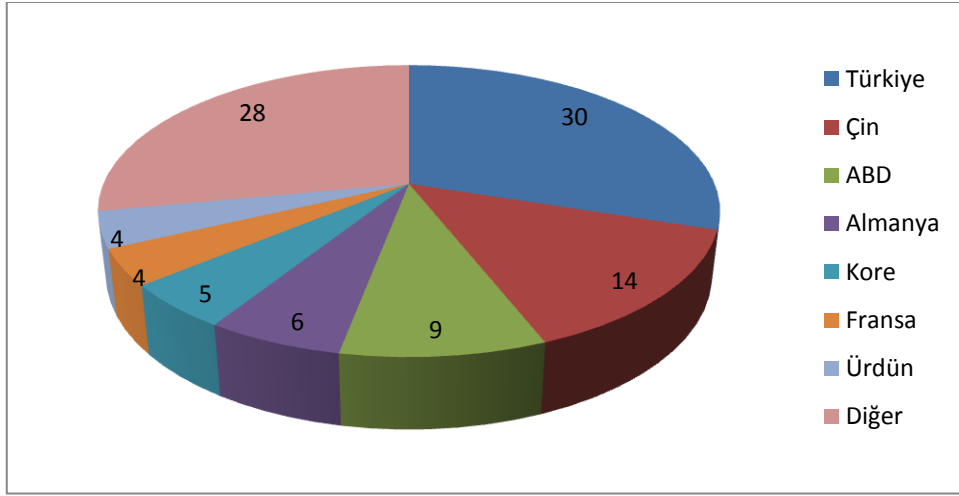
Ürün Kodu	Ürün Adı	Toplam İçindeki Payı (%)
84	Makine, nükleer reaktörler, kazanlar vb.	15
85	Elektrikli ve elektronik cihazlar	12
87	Taşıtlar	8
73	Demir ve ya çelikten eşyalar	6
10	Tahıl ürünleri	6
72	Demir ve çelik	5
15	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar	3
39	Plastik ve mamülleri	3
99	Başka yerde belirtilmeyen eşyalar	3
02	Et ve et ürünleri	3

Kaynak: Trademap, 2013.

2011 yılında Irak'ın en fazla ithalat yaptığı ülke Türkiye olup Irak toplam ithalatı içinde % 30'luk paya sahiptir. Türkiye'den sonra % 14'lük pay ile Çin ve % 9'luk pay ile ABD gelmektedir.

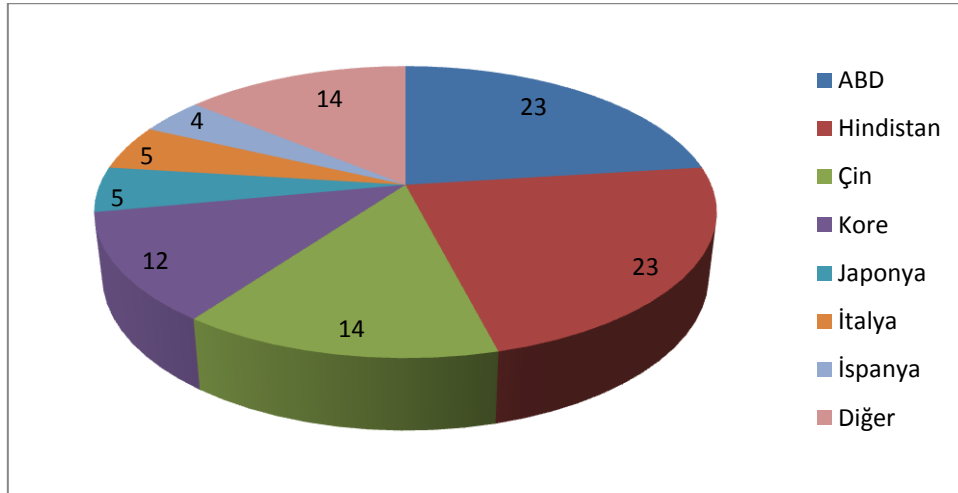
Grafik 1: 2011 Yılı Irak İthalatında Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: Trademap, 2013.

Irak ihracatının en önemli kısmını (% 99) petrol oluşturmaktadır. 2011 yılı Irak ihracatı 75 milyar Doların üzerinde gerçekleşmiştir. Irak toplam ihracatı içinde en yüksek paya sahip olan ülkeler % 23'erlik paya sahip Amerika ve Hindistan'dır. Daha sonra % 14 ve % 12'lik paylarla sırasıyla Çin ve G. Kore gelmektedir.

Grafik 2: 2011 Yılı Irak İhracatında Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: Trademap, 2013.

4.2. Türkiye-İrak Dış Ticareti

Türkiye'nin 2012 yılında Almanya'dan sonra en fazla ihracat yaptığı ülke Irak'tır. Türkiye'nin Irak'a olan ihracatı 2008 yılından bu yana yıllık ortalama yaklaşık % 30 artarak 10,8 milyar Dolara ulaşmıştır.

Tablo 6: 2008-2012 Yılları Türkiye-Irak Dış Ticareti

Yıl	İhracat (Dolar)	Yıllık Değişim (%)	İthalat (Dolar)	Yıllık Değişim (%)
2008	3.916.685.263		133.056.004	
2009	5.123.406.267	31	120.558.160	-9
2010	6.036.362.316	18	153.475.601	27
2011	8.310.129.576	38	86.753.336	-43
2012	10.827.667.986	30	149.327.537	72

Kaynak: TÜİK, 2013.

Irak ihracatında % 24,2 oranıyla "gıda ürünleri ve içecek" sanayi birinci sırada yer alırken "ana metal sanayi" ve "elektrikli makine ve cihazlar" ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 7: Türkiye'nin 2012 Yılı Irak İhracatının Sektörel Dağılımı

ISIC	ISIC Adı	İhracat (Dolar)	%
15	Gıda ürünleri ve içecek	2.618.745.772	24,2
27	Ana metal sanayi	1.588.000.319	14,7
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazlar	759.551.300	7,0
1	Tarım ve hayvancılık (işlenmemiş ürünler)	741.685.295	6,8
28	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	732.377.209	6,8
36	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	672.083.071	6,2
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	649.874.234	6,0
25	Plastik ve kauçuk ürünleri	594.067.672	5,5
24	Kimyasal madde ve ürünler	448.030.685	4,1
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	409.311.164	3,8
18	Giyim eşyası	336.655.483	3,1
17	Tekstil ürünleri	323.372.003	3,0
21	Kağıt ve kağıt ürünleri	254.583.537	2,4
34	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	205.840.443	1,9
	Diğer	493.489.799	4,6
Toplam		10.827.667.986	100,0

Kaynak: TÜİK, 2013.

4.3. Diyarbakır-Irak İhracatı

Diyarbakır'ın Irak'a olan ihracatı yıllar itibariyle hızlı bir artış göstermiştir. 2008-2012 yıllarında yaklaşık % 40 yıllık ortalama artış hızı ile 2012 yılında 107,2 milyon Dolara ulaşılmıştır. Irak'a yapılan ihracat Diyarbakır'ın toplam ihracatının yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

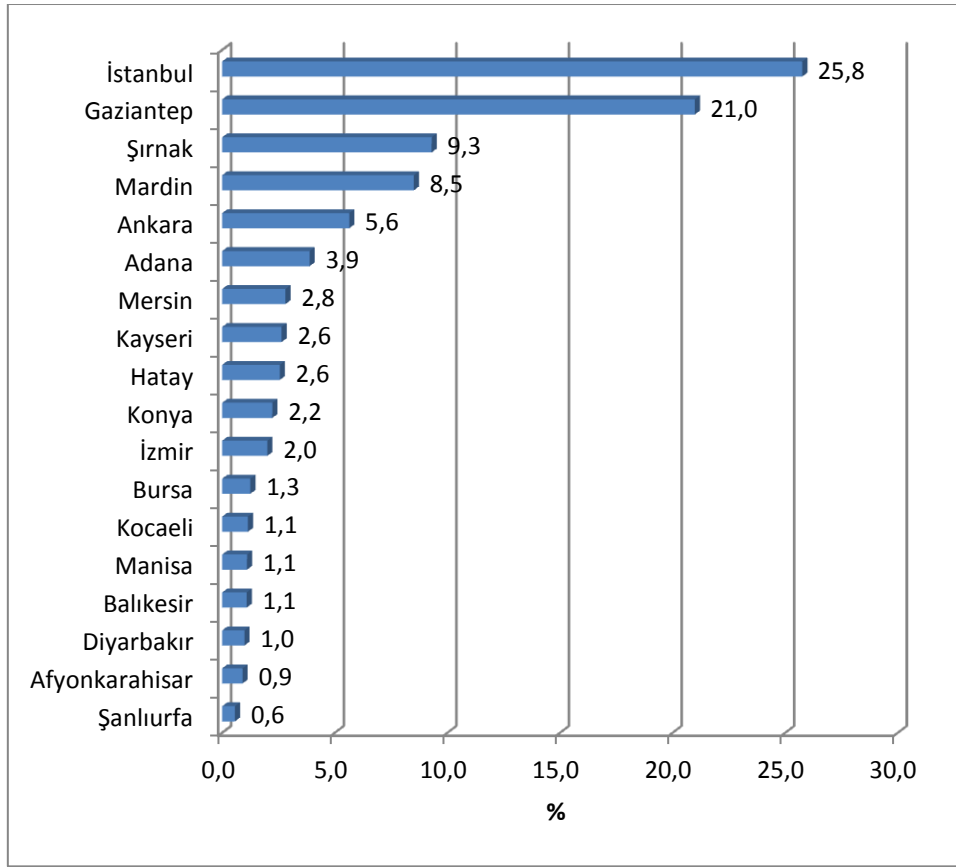
Tablo 8: 2008-2012 Yılları Diyarbakır İhracatı

Yıl	Toplam İhracat (Dolar)	Irak İhracatı (Dolar)	Irak'ın Pay(%)
2008	92.091.091	40.500.832	44,0
2009	115.387.582	59.627.551	51,7
2010	165.055.006	78.694.355	47,7
2011	169.672.075	91.286.153	53,8
2012	198.952.274	107.210.069	53,9

Kaynak: TÜİK, 2013.

İhracattaki artış olumlu olmakla beraber ihracat miktarı; Diyarbakır'ın Irak'a olan yakın konumu, kültürel yakınlığı, kapasitesi ve potansiyeli göz önüne alındığında oldukça düşük kalmaktadır. Diyarbakır'ın Irak'a ihracat miktarı Türkiye iller toplamının sadece % 1'ini oluşturmaktadır. Öte yandan Gaziantep ili Irak'a yaklaşık olarak 2,3 milyar Dolar ihracat yaparak tek başına ülke ihracatının % 21'ini oluşturmaktadır.

Grafik 1: Irak İhracatında İllerin Payı (%)

Kaynak: TÜİK, 2013.

5. Çalışma Ziyaretleri

3 Mart 2013 tarihinde Mardin-Cizre-Silopi güzergahından 295 km sonrasında Habur Sınır Kapısına ulaşılmıştır. Habur Sınır Kapısı ve Halil İbrahim Gümrük Kapısından yaklaşık yarım saatlik bir işlemten sonra Irak'a giriş yapılmıştır. Sınır Kapısından yaklaşık 70 km sonra Duhok'a ulaşılmıştır.

5.1. Duhok Ticaret ve Sanayi Odası

Duhok Ticaret ve Sanayi Odası ziyaret edilmiştir. Burada Ticaret ve Sanayi Odası Başkan Yardımcıları Mushir Rasheed Raziki ve Hamid Rebetki ile görüşülmüştür.

5.2. Duhok Sanayi Müdürlüğü Ziyareti

Duhok ilinde Kürdistan Bölgesel Hükümetinin Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı Sanayi Müdürlüğü (Directorate of Industry) ziyaret edilmiştir. Kurum müdürü *Hikmat Nashat Norri* kendilerinin özellikle Sanayi Bölgesi ile ilgili faaliyetlerinin olduğu, yatırımcılara

ücretsiz arazi tahsis ettiklerini, ayrıca gerekli izin ve ruhsat işlemlerini yaptıklarını ifade etmişlerdir. Şimdiye kadar 49 firmaya yatırım yapılmak üzere arazi tahsis ettiklerini belirtmişlerdir.

5.3. Duhok Sanayi Kalkınma Bankası Ziyareti

Duhok ilinde yaklaşık olarak 8 ay önce faaliyetine başlayan Sanayi Kalkınma Bankası ziyaret edilmiştir. Banka Müdürü *Ali Shengali* henüz kurumsallaşma çalışmalarının devam ettiğini belirtmiştir. Banka olarak yatırımcılara, yatırımın % 75'i oranında, yatırım tutarına göre uzayan vadelerle, 10 yıla kadar faizsiz kredi imkanı sunduklarını ifade etmişlerdir. Yatırım tutarı 200 milyon dinarın üzerindeyse 5 yıl, 1 milyar dinarın üzerindeyse 10 yıl vade imkanı sağladıklarını belirtmişlerdir. Şimdiye kadar banka olarak 14 firmaya toplamda 7 milyon Dolar değerinde kredi kullandırdıklarını ifade etmişlerdir.

5.4. Duhok Yatırım Genel Müdürlüğü Ziyareti

Kürdistan Bölgesel Hükümetinin Yatırım Kuruluna bağlı Duhok Yatırım Genel Müdürlüğü ziyaret edilmiştir. Genel Müdür *Bakhtiyar Ameen* Duhok ilindeki yatırım işlemlerini takip ettiklerini, İle yatırım çekmeye çalıştıklarını, yatırımcılara bu amaçla çeşitli kolaylıklar sağladıklarını ifade etmişlerdir. Hibe vermediklerini ancak, Belediyenin arazilerini yatırımcılara tahsis ettiklerini, ayrıca izin ve ruhsat işlemlerini kolaylaştırmak amacıyla diğer ilgili kurumlara yönlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir.

5.5. Erbil Ticari Ateşeliği Ziyareti

Erbil Konsoloslugu Ticari Ateşeliği ziyaret edilmiştir. Burada Ticari Ateşe Sayer ERBİL ile önümüzdeki dönemlerde Ajans Yönetim Kurulumuzun yapacağı muhtemel ziyaret ile ilgili görüşülmüştür.

5.6. Türk Bankaları ile Yapılan Görüşmeler

Erbil ziyareti sırasında İş Bankası Müdürü Nejdet Polat, Erbil Ziraat Bankası Müdürü Serdar Anılır ve Erbil Vakıfbank Müdür Vekili Fırat Kızıler ile görüşülmüştür. Irak bankacılık sistemindeki altyapı eksiklikleri nedeniyle Türkiye'deki anlamda bankacılık hizmetlerinin burada daha kısıtlı olduğu ifade edilmiştir. Fakat her geçen gün daha iyiye gidildiği, bazı Türk bankalarının müşteri portföyünün % 80'inin yerli halk olduğu belirtilmiştir.

Bölgede çok hızlı bir gelişmenin olduğunu, bu gelişmenin beraberinde birçok fırsat barındırdığını, fakat Diyarbakır ilinin bu fırsatları değerlendirme anlamında geri kaldığını ifade etmişlerdir. Önceki yıllarda Diyarbakır kökenli bazı işadamlarının üstlendikleri ihaleleri tamamlamama ya da kalitesiz yapma gibi bazı olumsuz örnekler yaşandığı ve bu nedenle Iraklıların da Diyarbakır'dan gelen işadamlarına karşı daha ihtiyatlı davrandıkları öğrenilmiştir. Diyarbakır'daki kurum ve STK'ların bölge ile ilişkilerin geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapmasının gerekliliği ifade edilmiş; Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odasının Bölgede bir irtibat ofisi kurmasının çok faydalı olabileceği değerlendirilmiştir.

6. Genel Değerlendirme

TRC2 Bölgesi 2011-2013 Yılı Bölge Planında Bölge vizyonu olarak "*Doğal ve kültürel mirasını koruyarak turizm potansiyelini değerlendiren, kaynaklarını üretim ve istihdama dönüştürerek yaşam kalitesini artıran, Ortadoğu'nun gelişen ticaret merkezi: Diyarbakır - Şanlıurfa Bölgesi*" belirlenmiştir. Bu vizyon doğrultusunda komşu ülkelerimiz başta olmak üzere Ortadoğu Ülkeleri ile yatırım ve ticaret ilişkilerinin geliştirilmesi çok önemlidir. Bu kapsamda yeniden yapılanma sürecine girerek pazar alanı olarak önemli fırsatlar sunan ve Türkiye'nin Almanya'dan sonra en fazla ihracat yaptığı ülke konumuna yükselen Irak özellikle öne çıkmaktadır.

Fakat Diyarbakır İlinin potansiyelleri ve kapasitesi düşünüldüğünde bu büyük fırsattan çok az miktarda faydalanmakta olduğu görülmektedir. Önceki yıllarda yaşanan bazı olumsuz örnekler nedeniyle, Kuzey Irak Bölgesinde Diyarbakır'lı iş adamlarının bir kısmına yönelik olumsuz bir imaj oluştuğu söylenebilir. Bu olumsuz imajın yıkılması ve ticari ilişkilerin daha da geliştirilebilmesi için özellikle Diyarbakır'daki Meslek Örgütleri ve iş çevresi ile ilgili STK'ların Bölgede karşılıklı yatırım ve işbirliği faaliyetlerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapması gerekmektedir. Bu kapsamda Diyarbakır iş dünyasının temsil edildiği, Bölgedeki yatırımcılarımıza yardımcı olabilecek ve yön gösterebilecek bir irtibat ofisinin kurulmasının çok faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Irak, yeniden yapılanma sürecinde altyapı ve üstyapı inşaatları ile büyük bir şantiye görünümündedir. Konut ihtiyacının çok fazla olduğu Bölgede, Diyarbakır İlinden birçok nitelikli inşaat işçisi çalışmaktadır. Diyarbakır'lı işadamları genellikle diğer ulusal firmaların ihalesini aldığı işlerde alt taşeron olarak iş alabilmektedir. İldeki inşaat firmalarının bir araya gelmesiyle oluşturacakları konsorsiyumların ihaleleri alma şanslarını artıracaktır.

öngörülmektedir. Ayrıca Diyarbakır İlinde, Irak inşaat pazarına yönelik yapı ve yapı malzemeleri ile kimyasallarının imalatı konusunda önemli fırsatlar olduğu değerlendirilmektedir.

Irak ile olan dış ticaretin daha fazla geliştirilmesi için Habur Sınır Kapısının kapasitesinin artırılması ya da alternatif gümrük kapılarının faaliyete geçirilmesi çok önemlidir. Mevcut durumda yük taşıyan tırların Irak'a girerken 3 güne varan bekleme süreleri yaşadığı ifade edilmektedir. Ayrıca turistlerin Türkiye'ye giriş yaparken, Türkiye tarafında vardiya değişim saatlerinde, 2-3 saatlik bekleme süreleri yaşandığı gözlemlenmiştir.

Yıllarca savaş ortamında kalmış bir ülkede siyasi ve ekonomik yapılanma sürecinde taşların yerine oturması kolay olmamakta ve her zaman için bazı riskleri barındırmaktadır. Mesela son zamanlarda Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile geliştirilmeye çalışılan enerji işbirliği çalışmaları Irak Merkezi Hükümeti ile ilişkileri germiştir. Irak'ta yeni yapılacak yatırımlarda ve geliştirilecek ticari ilişkilerde bu hususun orta ve uzun vadede getirebileceği risklerin de göz önünde bulundurulması ve bu riskleri minimize edebilecek tedbirlerin alınması faydalı olacaktır.

EK 1: Irak Yatırım Kanunu ve İthalat Vergisi

1. Irak Yatırım Kanunu

Irak Hükümeti 2006 yılında yerli ve yabancı yatırımcıları ve mülkiyet haklarını koruyan modern bir Yatırım Kanunu çıkarmıştır. Kanun kapsamında;

- ❖ Fizibilite çalışması olan ve projelendirilen yatırımları, en az 10 yıla kadar, belirlenen vergiler ve ödemelerden muaf tutmaktadır.
- ❖ Yatırımcıların yatırımlardan kazandıkları karları ülkelerine rahatlıkla götürmeye izin vermektedir.
- ❖ Yatırımcılara proje dönemi boyunca veya 50 yıla kadar kiralamaya izin verilmektedir.
- ❖ Yatırımcıların yatırımlarını ulusal veya uluslararası sigorta şirketlerine sigortalatmasına izin verilmektedir.
- ❖ Yatırımcılara Irak'taki veya Irak dışındaki bankalarda istedikleri para biriminde hesap açmalarına izin verilmektedir.
- ❖ İhtiyaç halinde yabancı işçi sağlamaya izin verilmektedir.
- ❖ Iraklı olmayan çalışanların maaşlarını Irak dışına transferlerine izin verilmektedir.
- ❖ Irak Hükümeti yapılan yatırımı millileştirmemeyi veya el koymamayı garanti etmektedir.

Irak Yatırım Kanunu hakkında daha detaylı bilgi için: www.investpromo.gov.iq

2. İthalat Vergisi

http://www.iraqitic.com/iraqiTIC_tradeInfo_en.php web sayfasından Irak'ın ithalat rejimi ile ilgili bilgiye ulaşabilmektedir. Irak, tüm ürünler için (çoğu firma tarafından gümrük vergisi olarak algılanan) **% 5 oranında Yeniden Yapılandırma Fonu (Reconstruction Levy)** uygulamaktadır. Irak, ithalatta başka herhangi bir vergi, resim, vs. uygulamamaktadır. Irak'a ihracatta en önemli konu, Irak'taki ithalatçının ilgili ürün için ilgili bakanlıktan (Kuzey Irak için ilgili yerel bakanlıktan) ithalat lisansı alması gerekliliğidir. Lisansı alabilmek için ürünün numunesi üzerinden gerekli tetkik ve işlemler yapılmaktadır.

T. C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi

İthalat Lisansının geçerlilik süresi ise başvurudan itibaren 6 ay olup, ithalat lisansı genelde başvurudan 1 ila 2 hafta sonra verilmektedir. Geriye kalan süre zarfında ilgili ürünün Irak'a ihracatının yapılması gerekmektedir. Diğer ihracat işlemleri diğer ülkelere (gümrük beyannamesi, konşimento, menşe şahadetnamesi düzenlemek gibi) yapılan ihracat prosedürleri ile aynıdır.

EK 2: Irak'ta Faaliyet Gösterecek Firmalar için Faydalı Bilgiler

1. Şube veya Sıfırdan Şirket Kuruluşu

Kuzey Irak'ta % 100 yabancı sermayeli şirket kurmak mümkün olup yerel ortak şartı yoktur. Ayrıca, yerel işçi istihdam edilmesi gibi bir zorunluluk da bulunmamaktadır.

1.1. Şube Kuruluşu İçin Gerekli Belgeler:

- ❖ Ticaret Sicil Gazetesi (şirket kuruluş)
- ❖ Şirket Ana Sözleşmesi
- ❖ Ticaret Odası Faaliyet Belgesi
- ❖ Ticaret Odası Sicil Kaydı
- ❖ Vergi Levhası
- ❖ Vergi Numarası
- ❖ İmza Sirküleri
- ❖ İkametgâh Belgesi
- ❖ Kimlik Bilgileri
- ❖ Son Mizan ve Bilanço
- ❖ Karar Defterine yazılı Yönetim Kurulu ve Üyelerin Irak'ta şube açılması ile ilgili karar metni (şirketin Irak'ta işleri yürütecek avukat için vereceği vekâlet karar metni, Irak'ta kurulacak şirket müdürünün vekâlet karar metni ve vekâletnamesi).

Ayrıca;

- Tüm bu belgelerin Arapça çevirilerinin Yeminli Tercüme Büroları vasıtası ile yapılması,
- Tüm evrakların Noterce tasdik edilmesi,
- Tüm evraklar için bir dilekçe ile Valiliğe başvurulup onay alınması,
- Tüm evraklar için Dışişleri Bakanlığı onayı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı onayı,
- Tüm evraklar için en son olarak Türkiye'deki Irak Dış Temsilciliklerinden onay alınması ve Irak'taki vekâlet verilen yetkili avukata gönderilmesi gerekmektedir.

1.2. Irak'ta Yapılacak İşlemler

- ❖ Kurulacak şirketin merkez ofis adresi ve kira kontratının yapılması,
- ❖ Şirket bünyesinde 1 adet Iraklı avukat bulundurulması (Avukat şirketin tüm kanuni işlemleri ve gelen kişilerin ikametgâhından sorumludur.)
- ❖ Şirket bünyesinde 1 adet Iraklı muhasebeci bulundurulması (Geçici olarak: istenirse şirket kurulduktan sonra başka bir muhasebeci ile anlaşma yapılabilir. İnşaat Şirketi olursa bir adet Iraklı İnşaat Mühendisi),
- ❖ Gelen tüm belgelerin Dışilişkiler Müdürlüğü tarafında tasdik edilmesi,
- ❖ Adalet Bakanlığı onayı,
- ❖ Ticaret Bakanlığı Şirketler Müdürlüğünden alınacak onaylar ve şube açma kararı,
- ❖ İnşaat ve elektrik taahhüt alanında faaliyet gösteren firmalar için inşaat veya elektrik mühendisi istihdam edilmesi,

Tüm bu işlemlerin Irak bölümü için gerekli masrafları yaklaşık 6.000 Amerikan Doları tutmaktadır (inşaat, yatırım, bankacılık, sigorta ve medikal firmaları için ek prosedürler bulunmaktadır).

2. Yeni Bir Şirket (Şube Değil) Açmak İçin Gerekenler

- ❖ Şirketlerin Kuzey Irak'ta kayıtlı ofisinde düzenlenen ilk Kurul toplantısında tutanak tutulmalıdır. Bir genel müdür ve kurul üyeleri seçilerek tutanaklar tüm hissedarlar tarafından imzalanmalıdır.
- ❖ Her hissedarın iki pasaport fotoğrafı ile bir pasaport fotokopisi sunması gerekmektedir.
- ❖ Kuzey Irak'ta kayıtlı bir avukat tarafından bir kurulum sözleşmesi düzenlenmesi zorunludur. Bu nedenle, şirket tarafından yerel bir avukat tutulmalıdır.
- ❖ Erbil, Duhok veya Süleymaniye'de ilgili Ticaret Odasına bir şirket ismi kaydı yapılmalıdır.
- ❖ Muhasebeciler Sendikası üyesi bir yerel muhasebeci tarafından hesaplar düzenlenmeli ve imzalanmalıdır.

Yerel bir avukat bulmak için Erbil Ticaret Ataşeliği ile irtibata geçilebilir (Bu işlemlerin yaklaşık maliyeti 3.000 Amerikan Dolarıdır. İnşaat, yatırım, bankacılık, sigorta ve medikal firmaları için ek prosedürler mevcuttur).

3. İthalat İhracat Belgesi Çıkarılması

- ❖ Vergi dairesinde firma adına dosya açmak (firma kurulduktan sonra),
- ❖ Erbil Ticaret ve Sanayi Odasından alınacak sicil kaydı numarası,
- ❖ Kürdistan Bölgesel Yönetimi Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Tescil Müdürlüğünden alınacak sicil kaydı numarası ve tüm firma belgelerinin birer örneği,
- ❖ Tüm evraklar ve dosyalar Kürdistan Bölgesel Yönetimi Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Genel Ticaret Müdürlüğüne teslim edilmelidir. Buradan alınacak yazı Genel Vergi Müdürlüğüne iletilecektir. Bu işlemlerin ardından Kürdistan Bölgesel Yönetimi Maliye Bakanlığı ithalat-ihracat belgesini düzenlemektedir.

(Belge Çıkarma maliyeti yaklaşık 1.200 Amerikan Dolarıdır).

4. Vize ve Oturma İzni Alınması

Kuzey Irak'ı ziyaret edecek Türk vatandaşlarından vize istenilmemektedir. Girişte 10 günlük bir izin verilmekte olup, 10 günden daha uzun kalacak vatandaşların Valilik ve İkamet Müdürlüğünden uzatma almaları gerekmektedir. Kürdistan Bölgesel Yönetimi sınırları dışına çıkacak vatandaşların Irak'a gelmeden vize almaları zaruridir.

Şirket sahiplerinin, şirket kuruluşunu takiben avukatları vasıtası ile İkamet Müdürlüğüne başvurmaları halinde kendilerine 1 senelik oturma izni verilmektedir. Şirket çalışanları için Ticaret ve Sanayi Odası kimliği olan bir Irak vatandaşının 10 milyon Irak Dinarı tutarında (yaklaşık 8 bin Amerikan Doları) kefalet vermesi gerekmektedir. Bu kefaletin alınmasını takiben çalışanlara 6 aylık oturma izni verilmektedir. Devletten ihale alan firmalar için kefaleti yine ihaleyi veren devlet kurumu vermektedir. Enerji firmalarının çalışanları için kefalet aranmamaktadır.

Kaynakça

- BBTM** (2013). Bağdat Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. Irak İstatistikleri,
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=75&dil=TR&ulke=IR>,
09.03.2013.
- COSIT** (2013). Irak Merkezi İstatistik Kurumu, <http://cosit.gov.iq/english>, 12.03.2013.
- DEİK** (2011). Irak Ülke Bülteni. Kasım 2011.
- EB** (2013). Ekonomi Bakanlığı. İhracat Bilgi Platformu, <http://www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=Irak>, 10.03.2013.
- KRG** (2013). Kurdistan Regional Government, Fact Sheet,
<http://www.krg.org/p/p.aspx?l=12&s=050000&r=297&p=299>, 13.03.2013.
- NIC** (2013). National Investment Commission, www.investpromo.gov.iq, 14.03. 2013.
- TRADEMAP** (2013). http://www.trademap.org/tm_light/Country_SelProductCountry_TS.as,
15.03.2013.
- TÜİK** (2013). Dış Ticaret İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?ust_id=4&vt_id=7, 15.03.2013.